

Klic TRIGLAVA

LETO XVI.

LONDON, 14. DECEMBRA 1963.

ŠTEV. 295.

+ JOHN F. KENNEDY

Smrt predsednika Kennedyja nas je pretresla. Združene države Amerike so izgubile prezidenta. Svobodni svet je izgubil voditelja, katere mu je zaupal in pod katerim se je počutil varnega. Svet je izgubil državnika, katerega je tudi nasprotnik spoštoval.

Smrt Kennedyja nas je presunila. Dva otročka sta izgubila očeta, njuna mati pa je izgubila moža.

Nenadni, nepričakovani, neverjetni umor predsednika Združenih držav nas je zadel surovo in neprijetno. V Združenih državah, vodilni sili svobodnega sveta, vzorcu demokracije, se je našel norec, ki je imel dovolj mirno roko, da je z italijansko puško, kakršne poznamo iz vojne pri nas, upihnil življenje vodilnemu državniku ne samo Amerike ampak svobodnega sveta.

Kasnejši dogodki v Dallasu so nas neljubo spomnili na bedaste filme, v katerih odloča pravica pištola in s kakršnimi Amerika slabo oglašča prednosti svobodnega življenja. Toda zavedamo se, da Amerika ni popolna niti v dobrem, še manj pa v slabem oziru. Tudi demokracija je le toliko vredna, kot ljudje, ki žive pod njo. Ljudje Kennedyjevega kova nam vlivajo upanje na boljše bodočnost. Morilci pa nas opozarjajo na podivjanost in sovraštvo v svetu.

Če je bila Kennedyjeva žrtev potrebna, da bodo njegove ideje postale resničnost in lastnina vsega ameriškega ljudstva, vseh svobodnih ljudi, in upanje zatiranih in revnih in nesvobodnih, potem mož ni padel zastonj. Čeprav skoro nobene naloge ni dokončal, nobenega vprašanja v celoti rešil temveč le nakazal rešitev, je s svojo podjetnostjo, značajem, samozavestjo, pridnostjo, nastopom in tudi skromnostjo do nasprotnika spravil Ameriko in posredno svet v gibanje, ki ga bodo dokončale šele nove generacije.

V mnogih pogledih naš prezident Kennedy spominja na svojega sodobnika Janeza XXIII., s katerim se ni nikdar sestal, a s katerim je vendar imel toliko skupnega: oba sta razumela klic časa in dobo, v kateri sta živela, in oba sta v celoti izpolnila poslanstvo, ki sta ga sprejela s svojimi visokimi položaji. Noben od njiju ni dokončal naloge, a oba sta človeštvu pokazala pot ter v mrzlem ledu napravila razpoke, da bo njunim naslednikom in bodočim generacijam možno prebiti led.

Kot katoličani in svobodnjaki smo lahko ponosni na oba in za oba prosimo, da bi uživala mir in plačilo na onem svetu.

PREMALO ČUTA ZA MERO

Na tem mestu smo meseca maja pisali o marčnem sestanku nekaterih politikov v bližini Londona, kjer so sestavili načrt demokratične alternative. Tedaj smo kritizirali način, da javnost ni bila obveščena o vsebini dogovora, in obljubili smo, da ga bomo komentirali, kadar bomo prejeli uradno besedilo. Takega komunikeja še do danes nismo prejeli, dasi so Bosanski Pogledi koncem septembra objavili celotni tekst (o katerem smo poročali v oktoberskem KTju.) Prejeli pa smo nekaj poslednjih številkan kanadskega Hrvatskega Glasu, v katerih dr. Branko Pešelj objavlja besedilo in komentar k na -

črtu. Ker je on eden od podpisnikov in sklicevateljev sestanka, zaključujemo, da uradne izjave ne bo. Zato smo se odločili, da o sami vsebini načrta spregovorimo tudi na uvodniškem mestu. A preden preidemo k stvari, bi radi opozorili na sledeče: želi ni - smo zamero le z ene strani, ko nismo ob pojavi načrta takoj ploskali in vriskali od veselja; tudi privatno in javno se nam je očitelo, da s svojo kritiko okoliščin samega sklica sestanka rušimo težko priborjeno s-h-s sodelovanje in vlivamo malodušje. Odkriti to zapišemo, da nas taki patriotski očitki nič ne genejo. Desetine in desetine izjav in odborov smo morali tekom naše emigracije že prebaviti. Vsaj to nas je izučilo, da naj v politiki hladna pamet prevladuje nad vročim srcem. Kajti v politični zgodovini in političnem razvoju nekega naroda niso svečane ali lepe besede in načrti tisti, ki nekaj veljajo in za seboj puščajo vidne sledove; tudi njihovi avtorji ne, program in narodni vodnik se cenita le po življenjski sili, ki je v danih prilikah odgovarjala narodovim nagnjenjem in zgodovinskemu razvoju. Tudi je vsaka zamera brez osnove, saj vse doslej stanstedskega načrta niti ocenjevali nismo, saj ga v celoti do konca septembra niti poznali nismo. Oproščamo pa se na tem mestu g.dr. Pešlju, ker smo ga maja meseca indirektno kritizirali, češ da se ni držal dogovora med sopedpisniki, da bodo o načrtu do uradne objave molčali. (Do kakšne nelogičnosti je prišlo, vidimo iz tega, da NASA REC, čije izdajatelji so pri sestanku igrali tako pomembno vlogo, doslej o sami deklaraciji sploh še ni pisala...) To klepetavost so dr. Pešlju tedaj nekateri sopedpisniki hudo zamerili. Toda kasneje smo razvideli, da je dr. Pešelj postopal taktno. Na sestanku so namreč sklenili, da bodo načrt predložili svojim najožjim političnim prijateljem in se z njimi pomenili o vsebini. Prav to pa je storil dr. Pešelj. Njegov in I. Jukičev položaj je bil vsekakor najtežji in najbolj kočljiv, saj so vsi ostali sopedpisniki imeli bodisi politične organizacije v rokah oziroma nanje pomemben vpliv, bodisi so se omejili le na svoje politične prijatelje, ki so se v načelu že itak strinjali z njimi.

Zal nam zaenkrat prostor ne dopušča, da bi v celoti objavili omenjeni načrt, a bi ga vsaj radi priložili Klicu Triglava, če bi bilo to tehnično izvedljivo. V grobem je o njem poročal KT oktobra, istočasno s komentarjema od dveh različnih strani. Radi bomo objavili tudi mnenja drugih, kakor objavljamo danes pismo g.dr. Sirca. (A kogar bi načrt zanimal obenem z dr. Pešljevim komentarjem, naj se obrne na urednika Hrvatskega Glasu, 462 Hargrave St., Winnipeg 2, Man., Kanada.)

KOMU JE NAMENJEN NAČRT?

To je bilo vprašanje, ki se nam je vsiljevalo ob branju. Za koga je načrt pisan? In naš vtis je bil, da predvsem za emigracijo in kvečjemu še za stare odmirajoče generacije v domovini. Seveda to ni bil namen avtorjev, toda učinek je takšen. Nove generacije v domovini takega načrta enostavno ne bodo razumele. Ne toliko njegovih državno-pravnih fines kot predvsem; zakaj alternativna kombinacija v tako ekstremni obliki? (Prvo reakcijo smo objavili že oktobra meseca.) Ne gre pozabljati, da Jugoslavija obstoja že polnih petinštirideset let in da so jo mnoge generacije pred l. 1918. miselno in tehnično pripravljale. Ne gre pozabljati, da je ta Jugoslavija preživela nekaj izredno hudih kriz, ki bi morda strle kako drugo majhno državo, a Jugoslavija je kljub strelom v parlamentu, umoru kralja Aleksandra, sovražni okupaciji in razdelitvi ter informbirojski zaroti - obstala. Ne gre dalje pozabljati, da novi rodovi ali nimajo pojma o nacionalističnih problemih prve Jugoslavije ali pa jih gledajo v popolnoma drugačni luči kot pa jih gleda ali želi videti emigracija. Ni dvoma, da ima v domovini gospodarska kritika mnogo svobode, tudi po "nacionalistični liniji" prihaja do izraza. Toda to nas ne sme zavesti v zaključek, da so ljudje proti skupni državi, ali pa da jim skrajna konfederativna oblika pomenja rešitev vprašanja. Insinuacija v danes objavljenem pismu uredniku glede samoodločbe, pristanka na sedanjo ustavo in svobodno izvoljeno vlado je ne le zgodovinsko netočna ampak nemogoča: kljub čudnim okoliščinam okoli akta zedinjenja, vendar ni moč zanikati, da se je misel o Jugoslaviji rodila prav na Hrvatskem in da so se naši očetje zanjo dovolj zgovorno odločili. Ob koncu prve svetovne vojne je bilo razpoloženje za skupno državo tako očitno in globoko, da bi bila tedaj nora vsaka misel na potrebo formalnega plebiscita zanjo. Veliki napaki zapadajo tisti, ki istovetijo kritiko notranje ureditve s kritiko same ideje o skupni državi.

Upamo si trditi na podlagi vesti iz domovine in zamejstva, da stanstedska deklaracija podcenjuje ljudstvo v domovini, precenjuje pa avtorje deklaracije in probleme, o katerih so ti razpravljali in sredi katerih vsaj miselno živijo in iz katerih vsled ekstremne osebne in politične dediščine ne vidijo drugega izhoda kot le v obliki, ki so jo zapisali. Izgubili so tudi orientacijo z ozirom na splošno dogajanje v svetu in z ozirom na izkušnje s konfederalizacijami ter razvoj, ki vodi v vse večjo soodvisnost.

Vendar pa ne dvomimo v dobro voljo avtorjev načrta, v njihovo iskreno hotenje po sodelovanju ter čiste patriotične pobude. To je brez dvoma pozitivna stran njihove akcije in v kolikor zadeva pri tej akciji udeležene Hrvate še posebej vredna priznanja in celo občudovanja, da so se odločili plavati proti splošnemu toku hrvatske politične emigracije. Vendar pa so v tem šli očitvidno predaleč, bodisi zaradi svoje politične koncepcije bodisi zaradi ostalih ekstremnejših Hrvatov. In v tej zvezi ne kritiziramo toliko njihovo politično zamisel, ki so ji botrovali v deklaraciji in ki bi morda bila resnična alternativa ob drugem času in ob drugih pogojih. Kritiziramo zgrešeno politično analizo položaja v domovini, analizo, ki so ji zapadli tudi o stali sopodpisniki ali pa ker so jo z njimi delili.

Ponavljamo: domovina sebe ali ne gleda v političnem zrcalu tako črno ali pa teh velikih političnih vprašanj sploh ne razume. To ni nič čudnega. Končno niti mi sami z našimi očeti nismo demokracije prav razumeli in poznali, dasi so bile okoliščine in pogoji v času med obema vojnama daleč bolj ugodni kot pa so za ljudi v domovini zdaj. Zato sodimo, da lahko tak alternativni načrt združi gotove in morda celo številne emigrantske elemente, ne moremo pa si predstavljati, da bodo ljudje v domovini razumeli v njem svojo rešitev in da bodo mednarodni činitelji tak ekstremni konfederativni načrt podprli, saj imajo vendar drugih mednarodnih problemov že preko glave in jim ne prihaja na misel, da bi uveljavljeno državo ogrožali z njenim potencialnim razbitjem. In to je tudi eden glavnih vzrokov, zakaj nacionalne emigracije iz območja Jugoslavije v dvaindvajsetih letih niso - razen, kadar so nastopale za idejo Jugoslavije, dobile nikakršno omembe vredno zapadno ali vzhodno politično podporo.

BITI PRIPRAVLJEN - TO JE VSE!

Poznamo ugovor: a če pride doma do nepredvidenih dogodkov, bo le emigracija tista, ki bo nudila alternativo; zato moramo biti pripravljeni in zaradi tega bi lahko bila stanstedska deklaracija alternativna rešitev, ki bi na področje Jugoslavije prinesla red in mir.

Biti pripravljen! - prav gotovo. Toda to tudi pomeni, pravilno tolmačiti razpoloženje in hotenje množiv v domovini ter ju vskladiti z razvojem v svetu. Ne dvomimo, da bo v domovini prihajalo do vladnih kriz, ako vladajoči razred ne bo upošteval državljanov ter jih postopno zadovoljeval. Toda velikansko vprašanje je, če bodo take vladne krize zadevale ob vprašanje obstoja Jugoslavije. Ko bodo namreč novi rodovi zoreli, si ne moremo misliti, da bodo hkrati z notranjimi reformami tudi hoteli razbitje okvirja, v katerem so se rodili, bili vzgojeni in so v njem odrasli. Mar se ni prav isto dogajalo z večino naše generacije?

Ob tako zgrešeni analizi položaja in razvoja v domovini, ko so se podpisniki načrta v Stanstedu odločili za konfederativno skrajnost, so zapadli v nevarnost, da bodo obenem s to ekstremno solucijo žrtvovali tudi nekatere odlične ideje, ki jih sicer vsebuje sama deklaracija in ki bi v drugačnem okviru lahko predstavljale resnično pomemben doprinos k političnemu zorenju domovine. Tu v prvi vrsti prihaja na misel ideja o stvarni delitvi oblasti med Beogradom, Zagrebom in Ljubljano (spričo očitvidne neuresničljivosti nove prestolice). To ne bi samo onemogočilo srbijansko hegemonijo, ampak bi spričo notorične srbske upravne nesposobnosti in koruptivnosti njenega vladajočega razreda, kar je morda v večji meri škodilo prvi Jugoslaviji kot pa ves centralizem, zagotovilo učinkovitejšo in bolj zdravo državno upravo. Enako je dobra misel o nacionalni rotaciji poglavarja države, ki naj bi bil predsednik zveznega parlamenta (v Zagrebu), o ločitvi občin in političnih zakonov, o nacionalni sestavi zvezne uprave, natečaju za zvezna uradniška mesta in še mnogo drugih drobnih zamisli. Kar od klanjamo je konfederacija ter praktično neomejena pravica do izstopa iz skupnosti; pravica, ki se ne ozira na druge, pravica, ki bi naredila veliko škodo, pravica, ki bi ostale pognale v brezupen položaj. Enako odklanjamo delitev oboroženih sil, dasi načrt predvideva zvezno vojsko (a ne razpravlja o tem, kje bo ta nastanjena.) A glede tega zadnjega bi bila razprava možna in tudi kompromis morda.

Vsekakor se nam ni zdi pomembno, da smo s tem načrtom dobili formulo, kako na do- stojen način očuvati ali razbiti Jugoslavijo. O tem v domovini resno ne razmišljajo in vedno manj upanja je, da bodo v bodoče. Toda vedno bodo stali pred vprašanji centralizma, delitve oblasti, sposobnosti uprave, neodvisnosti sodstva, korumpiranosti državnega aparata, ekonomskega razvoja in pomoči zaostalim predelom, hiperprodukcije in- teligenca in sto podobnih vprašanj. O tem je treba v emigraciji resno razpravljati in emigracija bi napravila domovini in našim prijateljem v svobodnem svetu neprecenljivo uslugo, če bi se raje preko kompetentnih odborov lotila takih vprašanj in ob vsaki krizi v Jugoslaviji, ob vsakem vladnem ukrepu komunističnega režima, ob vsakem novem zakonu jugoslovanskih skupščin, s prstom pokazala, kje tiči vzrok kakega neuspe

ELBRICK NAMESTO KENNANA

OB SPREMEMBI V AMERIŠKI AMBASADI V BEOGRADU

(Od našega dopisnika)

Ameriška vlada je iskala primerne diplomata za jugoslovansko prestolico že od ranega poletja, ko je George Kennan odstopil s položaja, ki ga je zavzemal od začetka Kennedyjeve administracije. Kennan je bil poklicni diplomat, toda radi člankov, v katerih je naznanjal konec ameriške politike "osvoboditve (vzhodno-evropskih) zasužnjenih narodov", ga je Foster Dulles, ko je postal ameriški zunanji minister preko noči vrgel iz diplomatske službe, čeprav sta leta 1956. v času madžarske vstaje ter napetosti na Poljskem in v Vzhodni Nemčiji i Dulles i Eisenhower prevzela Kennanovo doktrino. Zanimivo je še, da so tudi v Moskvi prepovedali Kennanu, ki zna rusko, povratek na veleposlaniško mesto. Tako je Kennan postal profesor na slavnem Institute for Advanced Studies princetonske univerze v državi New Jersey. Tam je tudi izdal zgodovinsko študijo "Vzhod in Zapad pod Stalinom".

Ameriško zunanje ministrstvo pod republikanci zadnji dve leti ni bilo bogsigavedi kako zadovoljno s stanjem v Jugoslaviji. Potem ko si je Tito opomogel z okoli dvema milijardama dolarjev ameriške pomoči (skoro polovica je šla za orožje in opremo jugoslovanske vojske,) mu je zrasel greben. Leta 1958. je odpovedal vojaško pomoč, tri leta pozneje pa organiziral konferenco nevtralcev v Beogradu. Ameriški kongres, ki tolmači voljo ameriškega naroda, je postajal čedalje bolj razočaran nad jugoslovansko politiko, posebno še, ker se zmeren tok jugoslovanske zunanje politike ni uresničil tudi v notranji politiki (Džilasova obsodba; Rankovićeva izjava, da je šlo 6 milijonov Jugoslovancev po vojni skozi zapore itd.) Da bi to nevoljo omiliš ter si zagotovili prvovrstno poročanje in obenem razumevanje jugoslovanskih političnih tokov, je Kennedyjeva uprava predložila za veleposlanika Kennana. Od njega so veliko pričakovali, a rezultati niso bili vedno ugodni. Čeprav je bil in je eden od najboljših poznavalcev svetovnega komunizma, Kennan ni razumel, da mu Kongres, ko ga je potrdil, ni dal povsem prostih rok in zagotovila, da bo njegovo politiko sprejel kot svojo. Kennan je sicer vodil svojo diplomacijo dokaj realno (on je npr. predložil konec gospodarske pomoči Jugoslaviji), toda bil je ujet med dvema ognjema: onemogočal ga je v Ameriki Tito s svojimi pro-sovjetskimi izjavami, v Beogradu pa ga je oviral uradni Washington (ne samo Kongres, ampak cela vrsta ministrstev, celo zunanje), boječ se, da bo Tito zlezal povsem na rusko stran. Kennedyjeva uprava si je sicer mnogo prizadevala za uveljavitev Kennanovih načrtov, toda doživela je hudi poraz, ko je Kongres odpovedal "most favored nation" klavzulo, podpisano s Srbijo l. 1881., po kateri je imela komunistična Jugoslavija iste uvozne tarife kot nekomunistične dežele. Kennan je delno sam kriv svojega poraza, ker se je pred senatnim odborom za zun. politiko nevljudno vedel in senatorje nazval "ignoramus" -nevedneže. Razočaran in zagrenjen je potem odstopil.

Naslednika se izbirali dolgo. A najbrž nihče ni želel sprejeti nehvaležnega posla. Favorizirali so Williama Atwooda, ki je prav uspešno končal svojo veleposlaniško misijo v Gvineji in izrinil sovjetski vpliv. Končno so predložili Charlesa Elbricka, veleposlanika v Lizboni.

ha ali kje je rak rana. kaknega problema ter kaj bi bilo treba storiti, da bi ga rešili. Iz takega dela bi potem razvojno rasla resnična alternativa komunističnemu režimu, ker bi tako delo nujno dobilo odmev in koren v domovini. To pa je za režim v obstoječih mednarodnih prilikah najbolj potrebno in obenem najbolj nevarno.

Na žalost podpisniki stanstedske deklaracije tega niso uvideli, pa so zato preveč časa posvetili vprašanju obstoja ali razbitja Jugoslavije. Zaradi prevelikega števila dreves niso videli gozda...

(V januarski številki bomo objavili recenzijo K.C. Whearove knjige "Federal Government", ki ima posredno zvezo z našim gornjim uvodnikom.)

UREDNIŠTVO

JACK KENNEDY OD BLIZU

(OD NAŠEGA WASHINGTONSKEGA DOPISNIKA)

Ko smo zvedeli za Kennedyjevo smrt, enostavno tega nismo verjeli. Toda pretresljiva novica je bila potrjena. Ves Washington je bil presunjen do srca. Tri dni nismo bili za nobeno delo, niti jesti se nam ni dalo, in mnogi so jokali. Prvi sum je kajpak padel na južnjaške rasiste in fašiste, da si je pozneje začelo prevladovati mnenje, da je bilo vse skupaj le delo enega samega človeka. A cela reč je videti tako zamotana, da morda nikdar ne bo prišla resnica na dan. Zgodovinarji se utegnajo tako prepirati kot se že desetletja, kdo je snoval Lincolnovo smrt. Kennedyjeva smrt je nas Amerikance živo zadela, ker smo se pod njim počutili tako varni. Mladim ljudem je bil še posebej všeč, ker je bil na čitan, šarmanten, samozavesten in korajžen. Imel je tudi stil, ki ga v Beli hiši še ni bilo in ga dolgo več ne bo. To je bil prvi "evropejski" prezident Združenih držav!

V naslednjem podajam nevezano misli o Kennedyjevem delu in politiki, kot sem oboje opazoval od blizu:

Kubanska invazija: Kennedy še ni dozorel. Trdijo, da je zelo cenil svoje svetovavce, ki pa so mu seveda svetovali narobe. A ko je prišlo do poloma, trdijo, da je bil mož hudo, hudo jezen. Kubanska blokada: pred seboj imamo dozorelega predsednika, ki ima dogodke povsem pod kontrolo. Brez kakšne debate ukazuje, razen če je ugovor zares vreden. Kot povelelnik na bojišču je osebno vodil operacijo in uspel. Toda bil je možat do nasprotnika. Tu se je pokazal Kennedy državnik: Hruščeva ni ponižal, da si bi ga lahko, ko si ni upal začeti vojno. Ko je Kennedy dosegel, kar je hotel, se za malenkosti ni brigal (zahteva po kontrolni komisiji na Kubi). Kot politik je vedel, da vsega vedno ni moč doseči in da včasih niti nasprotnik ni zmožen dati vsega, kar bi morda sicer rad.

"US. Steel Company": Akcija proti tej družbi je zahtevala izrednega poguma, kajti v Ameriki je težko kaj ukreniti proti velikemu biznisu, ki dostikrat ne kontrolira samo tržišča ampak tudi del političnega življenja. Dasi je bil Kennedy sam milijonar in je vedel, kaj pomeni slobodna pobuda v industriji in trgovini, se je vendar uprl omenjeni družbi, ko je pomladi 1962. zvišala ceno jeklu. Predsedniku so bili interesi države in skupnosti nad vsem: vedel je, kaj bi pomenila inflacija, ker so že itak težave z "balance of payments" in višje cene bi povzročile manjši izvoz, zlata podlaga dolarja bi se nižala, beg zlata pa bi lahko povzročil paniko svetovnega obsega. Vendar pa industrija Kennedyju tega njegovega posega nikdar ni pozabila.

"Civil rights" - državljanske pravice: Tudi to domače vprašanje je ostalo nerešeno. Kennedy je dobro razumel klic časa, saj v svetu, kjer je 2/3 ljudi barvaste kože, ni mogoče imeti segregacije. Na samem terenu je bilo sicer mnogo storjenega, toda kongres zadeve ni uzakonil. Predsedniku so sicer očitali, da je postopal prepočasi, toda mož je vedel, da prihaja iz severa in je prav računal, kako bi prehitri koraki usodno razdvojili vso državo. Johnson, ki je iz juga, bo laže delal in govoril, saj celo obviada tisti vražji dialekt.

V zunanji politiki je bil Kennedy uspešnejši. Njegovi programi kot "Peace Corps", "Alliance for Progress" in "Trade Expansion Act" so dejansko njegov spomenik za pozne rodove. Tudi njegov prvi predsedniški nastopni govor je bil docela posvečen zunanjim zadevam. Ta njegov govor smatrajo sploh kot enega največjih dokumentov v angleščini, tako po vsebini kot po stilu in lepoti jezika. Je na višini Churchillovih najboljših govorov. Vemo, da ga je Kennedy pilil do skrajnosti, preden nam ga je govoril.

S 43 leti je bil najmlajši predsednik, ki je nasledil najstarejšega, najbolj popularnega in med najbolj nesposobnimi - Eisenhowerja. Bil je tudi prvi predsednik katoličan, a branil je ločitev Cerkev od države. Njegova izvolitev je končala gonjo protestantov, zlasti na jugu, da bo katoliški predsednik lutka v rokah hierarhije in Vatikana. Kennedy je

dokazal nasprotno: "Noben katoliški prelat naj ne dopoveduje katoliške mu prezidentu, kako naj dela!", se je odrezal.

Izvoljen je bil z najmanjšo večino tekom zadnjih sto let. Samo sto trinajst tisoč glasov več je dobil kot Nixon (t.j. 0.1% oddanih glasov) a glasovalo je 68.8 milijonov državljanov. Toda da je mož to dosegel, je moral premakniti 8% volivcev z republikanske na demokratsko stran. Za ameriške razmere je bil to ogromen uspeh in se je prej samo štirikrat zgodil v ameriški zgodovini in to vedno v času velikih dogodkov ali velikih ljudi (Lincoln, Wilson, 1920 po vojni, Roosevelt). Če upoštevamo, da je Eisenhower dobil 57.8% glasov, Stevenson pa le 42.2%, potem utegnemo razumeti Kennedyjev uspeh. V volivni kampanji ga je poslušalo in osebno ali preko televizije gledalo milijone ljudi: mladega, odločnega, mirnega, postavnega, a vedno dobro informiranega. Na očitek, da je neizkušen in mlad, je odgovoril, da ta doba zahteva mlade ljudi, ki bodo imeli silo, moč, da se bodo spopadli s problemi te dobe. "Naj ves svet ve, da je usodo Amerike prevzela nova generacija", je izjavljal ob nastopu službe. Radi svojega mladega obraza pa je mož imel težave že prej. Ko je bil še senator, ga je nekoč straža napodila iz dvorane, kamor je hotel iti, češ da za turiste tam ni mesta. Imel je modre oči in sila privlačen nasme. Njegovi razkuštrani lasje so bili legendarni, če ravno si jih je dobro ostrigel, ko je šel na volitve.

Bil je nekaj časa tudi časnikar, ko se je vrnil z vojne v Pacifiku. Delal je za International News Service. Toda delo mu ni ugajalo, ker je raje zgodovino ustvarjal kot pa o njej pisal. Kot avtor je napisal "Zakaj je Anglija spala?", ko mu je bilo 23 let. Njegovi "Profiles of courage", o nekdanjih ameriških senatorjih, so leta 1957. dobili Pulitzerjevo nagrado.

Amerikanci smo nad vse cenili njegovo hrabrost in tovarištvo za časa vojne. Ko so Japonci presekali na dvoje njegov PT brod 109, je ure in ure plaval, v vrvo v zobeh, na kateri je bil privezan rešilni pas ranjenega tovariša. Vsi ti njegovi vojaki so bili povabljeni na inavguralno svečanost, kajti Kennedy ni ljudi, ki so bili njegovi tovariši ali sodelavci, nikdar pozabil. V Beli hiši je med njim in njegovimi sodelavci vladalo iskreno prijateljsko vzdušje. Kot je bil on lojalen do njih, tako so mu oni lojalnost vračali. Njegovi sodelavci so dobesedno tekmovali, kdo bo več naredil, a pri tem ni bilo nobenih neslanosti, kot se dogajajo v totalitarnih državah in dvorih.

Dasi do dna duše politik, ni nikdar dovolil, da bi to zamorilo njegove ostale interese: arhitektura, zgodovina, umetnost, šport. Amerika je, kar zadeva umetnost zaostala, če jo primerjamo z Evropo, saj imamo npr. samo eno opero - v New Yorku. Šele zadnje čase se je začelo obračati na bolje in Kennedy je dal s svojo ženo hotenju novih generacij po kulturi ne le podporo ampak tudi vzor. To je bila mala revolucija, ko je pesnik Robert Frost prvič v ameriški zgodovini začel inavguralno svečanost z branjem svoje pesmi. Umetniki so bili redni gostje v Beli hiši, in znanstveniki so jim delali družbo. In ko bo Kulturni dom v Washingtonu dograjen, - nosil bo verjetno Kennedyjevo ime, - bo to veren spomenik renesansi ameriške kulture, ki po sto letih životarjenja spet stopa na dan kot bistveni del narodovega življenja, renesansi, ki jo je on sprožil in ji dal tako gonilno moč.

Zgodovina se morda ne bo toliko spominjali Kennedyja kot aktivista (gora na pol začetih del!), ampak kot moža duha, značaja in idealizma. Njegova osebna veličina je bila mnogo večja kot pa čas, ki ji je bil odmerjen. Vsakdo, ki ga je poznal, trdi, da je bil predsednik Kennedy nasprotnik vsakega doktrinarstva, vsakega fanatizma. Redkokdaj je govoril v abstraktnih, (celo modernega abstraktnega slikarstva ni maral,) in vendar je zase in za vso državo točno definirjal najtežje probleme.

Zame so njegovi sijajni govori neprestavljivi v slovenščino. Rabili bi mojstra Zupančiča za nekaj takega. Emigranti smo predaleč od domovine, da bi znali vse to izraziti v rodnem jeziku. Njegov nastopni govor je nepozabljiv in tistega trenutka, ko sem ga v mrzlem jutru poslušal, ne morem nikdar pozabiti. Kakor bron zvona so udarjale njegove

besede: "In the long history of the world, only a few generations have been granted the role of defending freedom in its hour of maximum danger. I do not shrink from this responsibility - I welcome it..."

Kennedy je imel v sebi nekaj, kar je težko razumeti. Neko gotovo silo, ki je privlačevala in jo je bilo težko razčleniti. Morda jo je najbolje izrazil človek, ki je stal dva dni po njegovem pogrebu, v dežju in viharju, ob ograji arlingtonskega pokopališča, okoli tristo metrov od groba, samo zato, da bi videl, kako plapolala luč na Jackovem grobu. Dejal mi je, neznanču in brez pozdrava: "This man has a magnetism about himself even in his death. I can not keep away." Dejal sem mu: "We shall not be able to keep away for a long time, this generation maybe never at all." Oba sva kajpak mislila na njegove ideale. In sva se ločila, kot sva se srečala. Brez pozdrava.

ŠKOFJE SO ZBOROVALI

SLIČICE Z DRUGEGA KONCILSKEGA ZASEDANJA

(Od posebnega dopisnika v Rimu)

Papež Pavel je nadaljeval z II. vatikanskim cerkvenim zborom, ki ga je sklical Janez XXIII. Prvotnih sedemdeset shem je skrčil na sedem = najst, določil je štiri moderatore kot čuvarje zakona, ustanovil je koordinacijsko komisijo, pritegnil lajike kot auditores in naročil organizacijo tiskovnega urada.

To poslednje je bilo sila potrebno, ker so se včasih širile vprav fantastične vesti. Ko so n. pr. imeli škofje iz Nemčije in sev. Evrope v v Fuldi 22. avgusta konferenco, je npr. celo resni Corriere della Sera poročal o "zaroti nemških škofov" in o nekem "protikoncilu". Pa čeprav so tudi škofje drugih dežel in področjih zborovali istočasno. Zaradi tega je tiskovni urad "Centrum Coordinationis Communicationum de Concilio" (CCCC) tako dobrodošla ustanova.

21. septembra je govoril papež in se obširno bavil z rimsko kurijo. Omenil je, da jo mnogo grajajo, čeravno ima tudi svoje zasluge. Kurija je res zastarela in potrebuje reforme. Postane naj mednarodna in ekumenska. Naravno je, da bo izgubila zastarele predpravice, ki nimajo danes nobene verske vrednosti več. Papež tudi noče ošabne birokratske kurije, ne trdi prigovorov, kot se je to zgodilo za časa njegovega predhodnika, ko na znanitev koncila ni doživela povsod odobravanja. Vrh Cerkve je papež, ne papež in kurija. S tem ni rečeno, da hoče biti papež avtokrat. Kurija naj postane mednarodna, sodobna, škofje pa naj dobijo večjo oblast. Zato je papež voljan pritegniti škofove v svoj svet, če je to volja koncila.

Na začetku so določili, da smejo koncilski očetje kaditi samo pipo in ne cigarete in cigare - zaradi nevarnosti požara. Disciplinarna zahteva, je poudarjal tajnik, da se koncilski očetje ne sprehajajo in debatirajo, ampak da sledijo govorom.

Od 4. novembra dalje so vse govore istočasno prevedli na šest jezikov: francoskega, nemškega, angleškega, italijanskega, španskega in arabskega, tako da so lahko vsi očetje sledili. To je bila senzacija, ker je pristojno mesto v kuriji doslej to odkalnjal. Ameriški škof iz Bostona pa je ponudil sredstva za instalacijo take naprave. - V Vatikanu je bilo na razpolago 17 zdravnikov, dva rešilna voza in tri sanitetne postaje.

Ob prvem zasedanju je bilo navzočih 39 nekatoliških opazovalcev, ob drugem zasedanju pa že 66 (od 20 različnih krščanskih Cerkva.) Poleg njih je bilo zdaj navzočih tudi dvanajst katoliških lajikov.

Ob 40. splošni kongregaciji je generalni tajnik Felici opozoril očetje, da brez dovoljenja predsedništva, nihče ne sme razdeljevati spise in letake. Zgodilo se je namreč, da so nekateri škofje na ta način popularizirali svoje ideje. Agilni so bili baje španski in argentinski škofje. Toda kljub tajnikovemu opozorilu, se ta praksa ni nehala in na eni brošuri je bila omenjena celo tiskarna: La Poliglotta Vaticana. Ba je je dala to brošuro razširiti kurija, ker so bili v njej napadeni "reformatorji", ki da hočejo načeti vprašanje papeževega primata in

avtoriteto cerkvene hierarhije in da hočejo uvesti reforme v organizaciji, ki da so povsem neupravičene. Krožilo je tudi razmnoženo pismo, podpisano "Punt duhovnikov", naperjeno proti višji italijanski duhovščini. To pismo smo dobili tudi časnikarji. Pisici - nepoznan vir! - obtožujejo, da se proti nižji duhovščini še vedno uporabljajo metode iz fevdalnih časov, da se prelati ponašajo ošabno in absolutistično in da vodijo življenje razsipnih knezov. Pismo trdi: "Siromaštvo duhovnikov tvori bogastvo škofov."

Taki primeri dajo senzacije željni žurnalistiki dovolj snovi za kombinacije in opisovanje struj, zarot in konfliktov med posameznimi škofi. Toda snov za to daje tudi konservativna struja, ki energično nastopa proti reformatorjem. Med protagoniste prve spadajo kardinali Ottaviani, Siri in Rufini, dočim smatrajo kardinala Lercara iz Bologne kot najenergičnejšega pripadnika struje reformatorjev. Temu kardinalu pomaga komaj štiridesetletni pomožni škof Bettazzi, ki je s svojim sijajnim govorom na koncilu doživel doslej največji aplavz, čeprav je aplaudiranje prepovedano. Govoril je o kolegialiteti škofov.

V tej zvezi naj omenim nastop nadškofa Parente na kongresu za krščanske študije v Assisiju 24. avgusta, torej pred zasedanjem. Nadškof je desna roka kardinala Ottavianija in zato sodijo, da je preko njega dejansko govoril kardinal sam. Tema je bila: apostolska Cerkev. Nadškof je poudarjal njeno neizpremenljivost. Omenjal je "mlajše", ki se poslužujejo "lahkotnih" prerokovanj glede obnove, radikalnih reform in pa integralnega razvoja. Poslužujejo se "predrznega izražanja" in govori-jo o novi Cerkvi. Konkretno: hočejo spremembo "obraza" Cerkve. Pritožil se je, da je bilo v zadnjem času napisanega mnogo "neolikanega" proti kuriji, njeni birokraciji, dogmatizmu in disciplinarni okostenelosti. Te mladostne neolikanosti "napadalcev podob" (tu je mislil na Bilderstürmer-je iz srednjega veka), nas sicer ne razburjajo, a nam dajejo priložnost, da spomnimo sanskilote teologije na to, da je njihova "ošabnost" pred zgodovino večinoma hčerka iluzij. Kristusova beseda in izkušnje dvatisočletne zgodovine jamčijo, da koncil obraza katoliške apostolske Cerkve ne bo spremenil... je izvajal naškof Parente. - Ta govor je vzbudil nekaj prahu, ker bi kdo lahko smatral, da je med koncilskimi očetimi nekaj sto heretikov. Primer tudi kaže, kako se škofje poslužujejo raznih nekonzilskih prireditev, da povedo, česar na zasedanju v baziliki iz enega ali drugega razloga ne morejo vedno tako odprto.

Splitski škof Frantič se je izjavil proti kolegialnosti škofov in zatrjeval, da bo to omejilo papežev primat. Ker je škof Frantič član teološke komisije, ga smatrajo za zastopnika konservativne struje kardinala Ottavianija. Isti škof je tudi nastopil proti uvedbi diakonata.

Naškof Nabaa iz Beiruta (eden od petih podtajnikov koncila) je govoril o zedinjenju kristjanov. Po njegovem so največje prepreke: pri-mat papeža, nezmotljivost papeža. Oboje bo treba na novo razložiti: papež govori nezmotljivo le na podlagi osebnega privilegija kot glava kolegija škofov, pri čemer je on zmeraj eden od njih.

Za diakonat se zelo zavzemajo afriški, južnoameriški in azijski škofje. Njim manjka duhovnikov in brez diakonov jim ni shajati.

11. oktobra se je udeležil 46. generalne kongregacije Martin Niemöller, nemški protestantski škof in eden od šestih predsednikov svetovnega sveta nekatoliških Cerkev. Papež Pavel ga je tudi osebno sprejel isti dan.

Ko je istega dne spet dobil besedo že omenjeni škof Bettazzi, je branil kolegialnost škofov, ker da ima skupnost škofov ravnotako po = oblastilo za ce lo Cerkev kot jo ima papež. Pater Legault je pozneje na tiskovni konferenci takole to komentiral: tudi pri italijanskih škofih se že svita in jih zato ne gre v celoti metati v isti koš ultra = konservatizma.

Patrijarh Maximos IV. je o primatu papeža rekel, da on ni zapreka združenju s pravoslavno Cerkvijo. Zapreka je pretirana interpretacija tega primata v učenju in v praksi. Glava Cerkve je Kristus in samo On. A kakor je bil Peter glava apostolskega kolegija, tako je papež glava kolegija škofov.

16. oktobra je 65 letni švicarski misijonski škof Amman postavil dvoje vprašanj: ali spada k tradiciji Cerkve ustanovitev nuncijs in delegatov? Ali ne gre to ustanovo šteti k "madežem in gubam" na licu

Cerkve, katere naj v smislu otvoritvenega govora papeža Pavla odstra = nimo? Ti dve ustanovi vzbujata dojem, da je Cerkev politična ustanova, kar pomeni veliko zapreko za razumevanje pravega bistva Cerkve. Po = tem je škof vprašal, če ne bi bila sv. Stolica bolje zastopana po predsedniku škofovske konference ali pa preko posebej pooblaščenega škofa tiste dežele ali še boljše: preko kompetentnega lajika. Kajti škofje in laiki neke dežele poznajo jezik in razmere svoje lastne de = žele bolje kot pa še tako genialni diplomat iz tujine (beri: prelat iz Rima). Vprašanje je še, če ne moremo bolj zaupati v darove milosti sv. Duha, ki so jih deležni škofje, kot pa najbolj šolanega diplomata.

Pozneje je škof Ghattas Isaac iz Teb v Egiptu, koptijskega obre = da, izvajal: v večji meri naj se upoštevajo posamezne Cerkve in ne le latinska. V shemo je treba vključiti tudi patrijarhat. Ne gre, da daje latinska Cerkev vzhodnim Cerkvam neke privilegije. Katoliška Cerkev ne obstoja v različnosti oblik in obredov ampak ima globoke razlike v cerkveni strukturi. Mi smo sestrške Cerkve in patrijarhalna struktura je izraz in sredstvo teh Cerkva. Zahvaliti se imamo pokrajinskim patri = arhatom, da se je Cerkev sploh ohranila na vzhodu. V tem smislu je po = tem vzpostava senata škofov zelo važna.

Poljski škof Klepacz iz Lodza je za pozitivno oceno ločitve Cerk = ve od države, celo v državah, ki imajo konkordate. Ti slednji nosijo v sebi nevarnost, da je Cerkev preveč vezana na državo. Z ločitvijo post = ne Cerkev neodvisnejša in se bolj približa ljudstvu.

Neki nemški list je poročal, da naj bi papež v sporazumu s kardina = li imenoval enega lajika za kardinala (kar je teoretično povsem možno) pri čemer prihaja v poštev filozof Jacques Maritain, židovski konvertit in velik prijatelj tomizma.

Teologi, ki sledijo koncilu, smatrajo, da je kolegialnost škofov dejansko že priznana in da pride sedaj na vrsto priznanje lajikov. Da se govoriti o neki notranji revoluciji v Cerkvi, ko ta stremi nazaj k izviro = m, ad fontes. Nadškof Hurley iz Durbana je dejal, da je treba manj govoriti o Cerkvi in državi, pa več o Cerkvi in človeški družbi. Ni važna ta ali ona oblika vlade; kar hočemo je konsekracija sveta. Tu pa mora pomagati lajik. Vrednost lajikov pa je napadel kardinal Ruffi = ni iz Palerma. Tedaj se je zdelo, kot da se je kolo zgodovine obrnilo za dvesto let nazaj. V izjavi holandskega svetovalca škofov prof. Haarsma je dobil kardinal odgovor: "ekleziologija" kardinala Ruffini = ja napravlja učenje o Cerkvi za doktrino totalitarne sistema. Sicer pa je ogromna večina škofov mnenja, da prihaja čas laika in da duhovšči = na zaradi tega ne bo čisto nič trpela. (Bo še)

Hrvatska „grupa“ v Liberalni internacionali

O kongresu Liberalne internacionale v St. Gallenu je Klic Triglava že pisal (KT 292). Takrat je bilo omenjeno, da so se na kongresu sest = ali tudi zastopniki Zveze liberalnih beguncev iz Jugoslavije z nekateri = ni člani skupine hrvatskih intelektualcev, da bi razpravljali o tem, ka = ko bi se ta skupina najlaže vključila v Internacionalo. Ker se je gle = de tega že pojavilo v tisku nekaj člankov, je treba o celi zadevi na = pisati nekaj več. Omenjeni članki namreč lahko koga zavedejo v zmotu, a sami članki so v neki meri tudi spremenili položaj.

Sestanek med Jugoslovani ni privedel do rešitve, ker je zastopstvo "Zajednice hrvatskih liberalov" (tako se namreč imenuje skupina pod predsedstvom profesorja Radice) odklonilo kompromisni predlog dona Sal = vadorja de Madariage, naj bi pet jugoslovanskih skupin bilo povezanih preko "urada za zvezo", ki bi ga imela Liberalna Internacionala v smi = slu svojih pravil za "nacionalno (t.j. državno) grupo". Po pisanju Hrv. Zore je bil ta predlog odklonjen, ker bi na ta način hrvatska skupina ne imela stalno svojega zastopnika v Odboru liberalnih beguncev, kjer po pravilih zastopata vsako "nacionalno grupo" dva predstavnika, in na kongresih, kjer imajo "nacionalne skupine" po tri glasujoče predstav = nike. Zajednica je rajši prosila za sprejem kot "pridružení član". S tem ni pridobila prav nič, ker pridružení člani sploh nimajo glasujočih

predstavnikov ampak vedno in povsod samo opazovalce. Povrhu so kot "pridruženi člani" doslej vstopale samo nepolitične organizacije - ra- zne tvrdke in banke - z namenom, da podpro Liberalno Internacionalo, ne pa da se politično udeležujejo. Iz tega bi človek sklepal, da zastop- nikom Zajednice ni moglo iti toliko za to, da bi imeli glasujočega predstavnika, kot za to, da bi se otresli sodelovanja s Hrvati in osta- limi Jugoslovani v Zvezi liberalnih beguncev, kar izhaja tudi iz za- ključka članka v Hrv. Zori. Tam je rečeno, da je bila hrvatska skupina sprejeta v LI brez ozira na Zvezo in lahko nastopa brez ozira na sta- lišče Zveze. Kot temu je treba pripomniti, da po čl. 34. pravil LI noben "pridruženi član" ne more biti sprejet "brez ozira na Zvezo".

Članek v Hrvatski Zori ni podpisan, toda ker popisuje dogajanje na kongresu, ne more biti dvoma, da je vsaj informacije, čeprav netočne, dal nekdo, ki je bil tam navzoč. Med napačnimi informacijami je tudi ta, da more biti član Zveze jugoslovanskih beguncev samo, kdor pristane na ju- goslovansko državno skupnost. Osnutek pravil Zveze izrečno stoji na stališču "samoodločbe jugoslovanskih narodov". Profesor Radica je ta osnutek videl že 1. 1960. in ga je označil za dobrega.

Članek g. Mate Vučetića v Hrvatskem Glasu je mnogo zmernejši in objektivnejši. Izrečno priznava, da so se zastopniki Zveze trudili, da bi prišlo do rešitve, ki bi vse zadovoljila. Vendar izhajá iz tega članka, da so "hrvatsko zajednico" ustanovili desničarji, ki jih je v najbolj- šem primeru treba označiti kot ekstremistične nacionaliste, in da so se jim zmernejši elementi pridružili šele kasneje, da bi jim pomagali premagati ugovore, ki jih je povzročil njihov ekstremizem. Na tem ne bi bilo nič slabega, če bi znaki kazali, da so se prizadeti odpovedali ekstremizmu in postali liberali, naklonjeni zmernosti, strpnosti in so- delovanju z drugimi liberali. Njihovo dosedanje obnašanje ne kaže na to, kakor ne kaže na to niti, da imajo tesne zveze s hrvatskimi vodite- lji, ki smo jim vsi dolžni spoštovanje zaradi njihovega položaja, ki so morda dobri Hrvati s stališča nacionalizma, ki pa nikakor niso li- berali, ker zahtevajo Hrvatsko do Drine, zastopajo "srbo-komunizem" in odklanjajo vsako sodelovanje s sosedi.

Vučetićev članek tudi poudarja, da so med člani Zajednice muslima ni. Kdo so ti muslimani? Velika večina zmernih muslimanov je včlanje- na v Liberalnem gibanju bošansko-hercegovskih muslimanov, tako da je velika verjetnost, da so muslimani v Zajednici skrajni desničarji. Tu- di so že v St. Gallenu nekateri zastopniki Zajednice izpodbijali pravi- co muslimanov do samoodločbe, t.j. do tega, da se ne opredelijo niti za Srbe niti za Hrvate. Kako je s to stvarjo?

Spričo vseh teh novih momentov, bo treba razjasniti: Ali Zajedni- ca po oddelku IV. odstavek a) in b) Liberalnega manifesta priznava enake pravice za vse narode t.j. tudi za Srbe in muslimane, in ali je v smislu liberalne zmernosti in strpnosti pripravljena sodelovati z o- stalimi jugoslovanskimi liberali v boju za obnovo svobode?

Kako napačno hrvatski ekstremisti razumejo značaj Liberalne Inter- nacionale, najboljše kaže pisanje argentinske Slobodne Riječi, v kate- ri je rečeno, da je nameravani sprejem "eden največjih političnih in kulturnih uspehov povojne hrvatske emigracije" in da potrjuje, "da je Hrvatska vedno pripadala zahodnemu kulturnemu krogu". Nikomur v LI ne prihaja na misel, da bi podpiral težnje "povojne hrvatske emigracije", ki je pretežno ekstremistična, da ne rečemo ustaška. Druga trditev je nesmiselna, ker so v LI npr. tudi Indijci in Turki, da ne omenjam Sr- bov, ki jih Slobodna Riječ najbrž ne prišteva k "zahodnemu krogu". Mo- rali bi že enkrat priti na jasno, da LI ni in ne more biti podporna raznih nacionalizmov, temveč da je organizacija liberalov, ljudi, ki se zavzemajo za zmernost, strpnost in prijateljsko sodelovanje.

L.S.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mnenje predstavljajo le članki, podpisani od izvršnega odbora. List ureja Dušan Pleničar, 76 Graeme Road, ENFIELD, Middx. - Tel: ENF 5097. Uprava: BM/TRIGLAV, LONDON, W.C.1.

TITO IN KLIC TRIGLAVA

(Od našega posebnega dopisnika v Trstu)

Februarja meseca je KLIC TRIGLAVA priobčil uvodnik, v katerem je mogel čisto po naključju primerjati hudo podobnost med januarskim člankom "O smislu Jugoslavije" in Titovim govorom na mladinskem kongresu 23.januarja, štiri dni po izidu Klica. Oba sta pisala edn.govorila o Slovencih, ki da hočejo svojo vojsko. Ker je o tej zadevi govoril sam Tito, je pač tedaj kazalo, da mora biti kaj večjega v ozadju. Po vseh mojih informacijah, ki sem jih znova preverjal, (in zato poročam tako zelo pozno,) pa je vse skupaj bila navadna pasja bombica. Kdor je kdajkoli poslušal Tita, je kaj lahko prišel do zaključka, da se včasih oddalji od pripravljenih besedil svojih govorov in hoče povedati kako sila brihtno ex abrupto. Zaradi take svoje navade, ki tudi razkriva njegov značaj, često pravi svoje sodelavce in še bolj podrejene, ki so na zunaj odgovorni, v hudo zadrego. To se je na primer zgodilo ob famozni beograjski konferenci nevtralcev septembra 1961, ko je Tito "mogel razumeti" sovjetske razloge, zakaj so obnovili jedrske poskuse. Tedaj je bil ameriški veleposlanik, ki je prejšnji večer bil še pri Titu, sila divji in Koča Popović si je hudo prizadeval, da bi ga pomiril - kajti sam zunanji minister pojma ni imel, da se bo Tito take znebil. V kaki drugi državi bi nekaj takega izzvalo vladno krizo. V Jugoslaviji pa vsi pribočniki in doglavniki stisnejo rep med noge in so tiho. Njegovi vsemogočnosti se pač ni mogoče zameriti. In dejansko ima Tito tak edinstveni položaj, ki ga nikdar več ne bo užival noben jugoslovanski prezident.

Podoben primer je bil tudi s slovensko vojsko. Vsi se bodo spomnili nadutega Jake Avšiča, nekdanjega jugoslovanskega polkovnika, ki je bil sprva Mihailovičev komandant za Slovenijo, pozneje pa je presedlal k Titovi vojski in postal končno general. Zdaj živi v pokoju in seveda nima posebnega dela. Vsa njegova vzgoja ni bila nikdar jugoslovanska. Vplivi dunajske kadetnice se pri njem še zdaj poznajo. V svojem brezdelju je začel sanjati in svoje načrte je obrazložil v spomenici na Tita, koncem 1962. leta, kjer je zagovarjal slovenske polke, slovenske komande in slovenske zastave. Jasno je, da iz vsega ni bilo nič. Pač pa je prišla ta reč Titu na misel ob tistem zborovanju in je tako govoril o "nekaterih nacionalističnih elementih, ki govore, da bi morale narodne republike imeti svojo vojsko, svoj denar in celo zunajo politiko." Tito je področje celo razširil in naredil za separatiste v emigraciji tako reklamo, ki je ne bi zmogla nobena druga propaganda. A dejansko ni šlo za nič drugega kot za spomenico enega ali dveh, treh brezposelnih penzionistov, ki si sicer smejo privoščiti take špase, ki pa nimajo niti opore v množicah niti vpliva na politiko.

Preverjal sem tudi podatke iz pisma ing.A.S. v KT 291 glede skopskega potreasa in "nebotičnikov v Nunski ulici". Navedba ni čisto točna, ker ni bilo nobenih izrednih problemov ob gradnji dveh stolpnic in tretje, nižje zgradbe na nekdanjem nunskem vrtu sredi Ljubljane. Ni izključeno, da je pisec mislil na zgradbo v Roški ulici, ki se je pred leti ob sami gradnji zaradi slabih temeljev pogreznila za eno nadstropje. Tam imajo zdaj originalno pritličje v podzemlju, prvo nadstropje pa v pritličju.

KRONIKA

- Scotland Yard preizkuje, kdo si je privoščil neslano šalo na račun jugoslovanskega veleposlanika v Londonu in v nje govem imenu pozval kakih petsto gostov na sprejem ob državnem prazniku 29. novembra. Originalni sprejem je bil zaradi žalovanja za prezidentom Kennedyjem odpovedan in povabljeni (s par izjemami) obveščeni. Toda ponarejena vabila niso bila preklicana in ob določenem času se je na Kensington Gore znašlo kakih petdeset Britancev, ki niso dobili vstopa v ambasado. Drugi, bolj previdni, pa so prej telefonično vprašali ambasado, kaj je na celi zadevi. Očividno kak povprečen Anglež ni mogel razumeti, zakaj ga vabijo Jugoslavi

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO:

Od Slovenske kulturne akcije:
- Karel Mauser: LJUDJE POD BICEM, I. del. broš. § 4, vez. § 5.
- MEDDOBJE VII/ 3-4. Broš. § 2.80

Od JUGOSLOVENA na Švedskem:
- V. Vilder: RAT SRBIMA-PODVALA HRVATIMA. Broš. 5/- odn § 1. V prodaji tudi pri Založbi Slovenske Pravde, BM-PRAVDA, London W.C.1.

VESEL BOŽIČ in SREČNO NOVO LETO želi članom in prijateljem Izvršni odbor Slovenske Pravde.
Uredništvo in uprava KLICA TRIGLAVA želi veseli Božič in zdravo novo leto.

KULTURA IN OMIKA

VZGOJA: "Delo" poroča, da verifikacijski predpisi vsebujejo zahtevo, da mora imeti učni kader na gim

nazijah, ustrezno visoko izobrazbo (Pisec članka verjetno misli na akademsko izobrazbo). Izkazalo pa se je, da poučuje na gimnazijah v Sloveniji da ba četrtina predavateljev, ki nimajo predpisane učne izobrazbe oz. je med njimi mnogo takih, ki so prekoračili pripravniško dobo in niso opravili strokovnih izpitov.

V Sloveniji pripravljajo program razvoja posebnega šolstva za otroke, ki so zaradi motenj v telesnem ali duševnem razvoju potrebni posebne pomoči. Doslej je v šole take vrste bilo vključenih okoli 3.250 otrok, jih je pa nad 14.000.

Akademik prof. dr. Josip Plemelj je bil 11. decembra, na svojo 90-letnico, slavnostno promoviran za častnega doktorja matematičnih in tehniških znanosti ljubljanske univerze.

Dijaki ljubljanskih gimnazij morajo biti doma do 10. ure zvečer. V anketi "Delo" je večina dijakov izrazila mnenje, da je taka hora legalis potrebna, toda bili so mnjenja, da je 10. ura prezgodaj, saj gledališče in kino končata kasneje.

KNJIŽNI TRG: Zveza Mladine Slovenije je v drugi polovici novembra priredila posvetovanje o mladinskem tisku. Na njem so načeli vprašanje cenениh knjig, ki bi bile dostopne mladini, literarne kritike, šund literature, učbenikov in skriptah, šolskih knjižnicah in ostalem.

"Delo" je pohvalno recenziralo novo pesniško zbirko koroškega rojaka Valentina Polanska "Grape in sonce". Zbirka je bila izdana ob 10-letnici tiskarske in založniške družbe Drava v Celovcu.

V prostorih koprškega muzeja je ^{8/11} v začetku decembra zanimiva razstava, ki je prikazala vsa dotlej izdana književna dela, ki se nanašajo na Beneške Slovence. Obenem so imeli tudi večer beneške ljudske poezije.

Dijaki srednjih šol v Murski Soboti so ustanovili Klub mladih literatov. Nameravajo izdajati literarno revijo za pomursko mladino "Svetla pot", ki bo izhajala enkrat mesečno v 500 izvodih.

Državna založba Slovenije je septembra začela nagradno prodajo knjig. Vsakdo, ki bo v teku enega leta nakupil knjig v vrednosti nad 3.000 din, bo dobil kupon, s katerim bo postal udeleženec žrebanja, ki so bo vršilo trikrat. Med številnimi dobitki bodo zbirke knjig, denarne nagrade v višini 300.000 din, televizijski sprejemnik in avtomobil Fiat 750. Skupna vrednost dobitkov bo 13.900.000 din.

Državna založba Slovenije bo izdala knjigo SLOVENIJA v formatu 21 x 26. Vsebovala bo 150 večbarvnih in 250 črno-belih umetniških fotografij v velikem formatu. Prospekt pravi, da bo knjiga opremljena s potrebnimi komentarji in da bo izšla tudi v angleščini in nemščini. Možno jo bo kupiti tudi v posameznih zvezkih. Prednaročniška cena za kompletno vezano knjigo je 12.000 din.

V "Delu" sem zasledil dve sijajni ilustraciji prevoda slovenščine na nemščino in angleščino od ljudi, ki očitno slovenščine ne poznajo. V Ljubljani so imeli mednarodni sejem sodobne elektronike. Časopis za turistično propagando "Jugoslawische Turistenzeitung", ki ga izdaja Turistička Štampa v Beogradu, pa je to prevedel s Freie Elektronik (sodoben=svoboden=slobodan=frei). Beograjsko podjetje Književne novine je izdalo serijo barvnih razglednic z znanimi motivi iz Ljubljane. Razglednica, ki prikazuje Robbov vodnjak, ima angleški pripis "Slave's fountain" (Robba=rob=suženj=slave in končno "slave", morda zato da zveni bolj antično).

KULTURNI SPOMENIKI IN OBLETNICE: Ljubljansko Navje je več ali manj za puščeno. "Delo" je 29. oktobra priobčilo fotografijo, na kateri vidimo kako tri otroci z metlami v rokah čistijo plošče pod vzdanimi spomeniki. Časopis pravi: "Učenci osnovne šole Mirana Jarca v Ljubljani so včeraj uredili in počistili Navje. Pokopališče slovenskih kulturnikov iz prejšnjega stoletja bo tako urejeno vsaj za dan mrtvih." - V Litiji so na trgu pred pošto odkrili spomenik Franu Levstiku. - Pri proslavi 150-letnice rojstva publicista in politika Andreja Einspielerja v Celovcu sta sodelovala tudi pevski zbor iz Gorice in mladinski zbor slovenskih dijakov v Celovcu. - Prešernova hiša v Kranju bo do obletnice njegove smrti februarja 1964 obnovljena in odprta za javnost. Pesnik je v njej preživel zadnji dve leti in pol svojega življenja.

Spectator

FRANTIŠEK HLAVÁČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE (16)

SRBSKI VDOR V SREM IN BANAT.
NASPROTJA MED CIVILNO IN VOJAŠKO UPRAVO NA HRVATSKEM.

Na zahtevo Antante in posebej Rusije, ki je skušala doseči olajšanje položaja na svoji fronti, se je Srbija odločila za napad na Srem in Banat, čeprav proti volji članov vlade in vojaških strokovnjakov. Srbska vojska si namreč še ni opomogla po bitki na Ceru in tudi še ni prejela od Antante obljubljenih pošiljk orožja in streliva.

Napad se je pričel 3. septembra 1914 in srbska vojska je v Sremu prodrla do Stare Pazove in Futinaca, v Banatu pa do Pančeva, ki ga je zavzela. Avstro-ogrška vojska je bila na tem področju v defenzivi, da bi pa preprečila nadaljnje srbsko prodiranje v Srem in Banat, je pričela z ofenzivo iz Bosne v Srbijo. S tem je bila srbska vojska prisiljena, da se umakne z avstroogrškega teritorija, kar se je zgodilo po 15. septembru. Na srbsko-bosanski fronti so trajale srbske obrambne operacije vse do decembra, ne da bi prišlo do kake večje bitke. (Kasneje, v drugi polovici decembra, pa je tudi tu prišlo do nove velike srbske zmage.)

Rusija, ki je Srbijo proti njeni volji potisnila v to akcijo, je posredno pripomogla k temu, da je se tekom same ofenzive in takoj po njej, prišlo do velikega preganjanja Srbov v napadenih pokrajinah. Pod pretvezo, češ da so tamkajšnji Srbi pomagali srbski vojski s signali in drugimi informacijami, kakor tudi z dejansko pomočjo in sabotažo, je avstrijska vojska brez vsakega procesa postrelila na stotine ljudi, 27 tisoč Srbov pa je bilo izseljenih na Hrvatsko in Madžarsko ter delno namешčenih v koncentracijskih taboriščih. Preko šest sto oseb pa je bilo izročeni pokrajinskemu sodišču, da bi jim sodilo kot veleizdajavcem. Tu je spet državni odvetnik dr. Aleksander ohranil življenje mnogim ljudem, ker ni dopustil, da bi bili sojeni oni, proti katerim ni bilo jasnih dokazov, temveč samo sumničenje vojaških oblasti. Civilne oblasti pa so tudi kasneje izpustile na svobodo več tisoč evakuirancev, proti katerim ni bilo nikakih dokazov neke krivde.

To je vzbudilo strašno ogorčenje generala Scheura, ki je banu Skerlecu poslal več ostrih protestov, v katerih je dolžil civilno upravo, da malomarno vrši svoje dolžnosti ter da na nedovoljen način ščiti aretirane Srbe. Zahteval je, naj se zapro vse srbske šole na Hrvatskem ter da naj vojska zasede vse srbske samostane, dalje, da morajo srbske občine jamčiti za vsako škodo, ki bi bila povzročena ter da morajo stanovavci hiš, kjer bi se dogodila razna sovražna dejanja, kot signaliziranje srbski vojski ali sabotaža, plačati globo od 50 do 1000 kron. Isto naj bi veljalo za ljudi, ki ne bi prijavili prisotnost srbskih četnikov ali bi širili lažnjive vesti.

Civilna uprava je zavrnila tudi večino teh zahtev. Pri vprašanju jamčenja za "vojno škodo", je referent za repatriacijo evakuirancev, dr. Dragutin Tončić, izdelal poročilo, iz katerega je razvidno sledeče: na področju vojnih dogodkov v Sremu je bilo popolnoma uničenih 757 hiš, 388 pa močno poškodovanih. V dva tisoč kmečkih domovih je bilo uničeno vse pohištvo, poljedelski stroji in pokradena živina in perutnina. Dokazano je, da so bile hiše v Hrtkovcih in Nikincih uničene od Srbov, vse ostalo pa je požgala in uničila "naša vojska".

Scheure je dalje zahteval, da se odstranijo s svojih službenih mest vsi uradniki, ki so nezanesljivi in sumljivi in vsi ki med boji niso vršili svojih dolžnosti. Tudi tu je hrvaška vlada ugodila njegovim zahtevam le v redkih slučajih, kjer je bila krivda osumljencev dokazana.

Dr. Paulova ("Jugoslovanski odpor in češka Mafija", str. 46) piše da so zahteve vojaških oblasti, naj se civilno prebivalstvo postavi izven zakona, in stalni pritisk na bana Skerleca, pripeljale v Zagrebu do nevdržnega položaja; v isti knjigi na strani 44 pa piše: "Napetost med zagrebško vlado in vojnim poveljstvom, se je po sremski katastrofi spremenila v odkrito borbo".

Šef zagrebske vlade, ban Skerlec, se je mogel tem zahtevam vojaškega poveljstva zoperstavljati, ker je imel zaslonbo pri ministrskemu predsedniku Tiszi, ta pa je s svoje strani, užival podporo Hrvatsko-srpske koalicije. Tisza je, kot že omejeno, preprečil, da bi se na Hrvatskem ukinila ustava in uvedla diktatura, ki so jo krčevito zagovarjali vojaški krogi na Hrvatskem in dunajska vojaška kamarila, poleg njih pa še Frankovci s svojimi memoranda in denuncijacijami članov koalicije. Namen teh akcij je bil, da bi bili z vlade odstranjeni vsi nezanesljivi elementi, da bi civilno oblast dobili v roke Frankovci ter da bi se nato pričelo najširše preganjanje, podobno onemu v Bosni. Tega preganjanja bi seveda bili deležni ne le Srbi, temveč tudi Hrvati - koalicionaši, ki so bili v očeh vojnih oblasti veleizdajavci (seveda ne brez razloga!). Ker pa te njihove namere niso bile uresničene, so vršili stalno preganjanje "največjih veleizdajavcev", z Večeslavom Vilderjem na čelu. Proti njemu so se vršile stalne preiskave in zasliševanja, ker je bil smatran za najbolj nevarnega nasprotnika, vsled svojega poznanega radikalnega in protitavstrijskega, odločno jugoslovanskega naziranja. Poleg tega je imel v rokah močno orožje: dnevnik POKRET, ki ga je umno in spretno vodil, tako, da je uspešno pridobival hrvatsko javnost za politiko HSK. Zato so njegovi nasprotniki skušali doseči, da bi bil najprej on ustavljen v svojem nevarnem početju, odstranjen s svojega položaja ter obsojen vsaj na dolgoletno ječo, če že ne bi bilo mogoče doseči najstrožje kazni. Nadaljnji dogodki, denunciacije, preiskave in preganjanja Vilderja, bodo pokazali kako obupna so bila prizadevanja v tej smeri in kako nizka sredstva so bila pri tem uporabljena.

PREGANJANJE VILDERJA IN BERTIĆA MED IN PO VDORU V SREM.

Maja 1914, je mlad dijak Schaefer izvršil poiskus atentata na barona Skerleca, ki takrat še ni bil ban, temveč le "kraljevski komisar". Policijski komisar, ki je bil takrat prisoten v zagrebskem gledališču, je preprečil izvršitev atentata ter aretirал Schaeferja in njegovega tovariša Rudolfa Hercigonjo, ki je bil prepoznán kot duhovni vodja tega podjetja in veleizdajavec. Hercigonja je namreč leta 1913 dalj časa bival v Beogradu, kjer se je pod vplivom ruskih revolucionarjev navdušil za revolucionarna dejanja.

Do procesa med obema je prišlo šele oktobra 1914, a ker je Schaefer zanikal, da ga je Hercigonja nagovarjal k atentatu, je bil Hercigonja obsojen na 8 let, Schaefer pa na 5 let težke ječe.

Na tem procesu je skušala policija dokazati, da sta bila Vilder in Bertić resnična krivca za dejanje te dvojice. Vilder je namreč leta 1913 Hercigonjo in njegovega prijatelja Jakšića, ki ju je smatral za navdušena pristaša hrvatsko-srpskega jedinstva, priporočil dr. Bertiću v Zemunu, naj jima od zemunske policije preskrbi dovoljenje za pot v Beograd ter jima je celo sam dal nekaj denarja na pot. Toda Jakšić je kasneje na procesu prešel na stran policije ter je nastopil kot glavna priča proti Hercigonji.

Policija se je odločila, da Vilderja in Bertića obdolži za sokrivca Schaeferja in Hercigonje, da pa bi dobila čimveč obtežilnega materiala zlasti proti Vilderju, se je poslužila matere Hercigonje, da bi pričala proti Vilderju. Ona je nato pristala, ko ji je bilo obljubljeno da bo v nagrado za to pričevanje znatno znižana kazen njenega sina ter da bo kasneje popolnoma oproščen. Vso to intrigo je organiziral eden najnevarnejših uradnikov policije in nasprotnikov koalicije, Klobučarić, ki je bil političnim delavcem že poznan zaradi svojega nevarnega delovanja in zvez z vojaškim poveljstvom. (O njem so govorili, da je nezakoniti sin nadvojvode Ottona, očeta bodočega cesarja Karla). Klobučarić je Hercigonjino mater nagovoril, naj na ulici ustavi Vilderja ter ga zaprosi za denar, da bi pobegnila v tujino, češ da jo zaradi sina policija stalno zasleduje. Na srečo je zaprosila za tako visoko ceno, da je Vilder ni imel pri sebi ter ji je dejal, da naj pride čez dva dni na njegovo stanovanje, kjer jo bo dobila. Drugo srečno naključje pa je hotelo, da je Vilder, ko se je poslovil od Hercigonjeve, za vogalom opazil

Klobučarića, ki je ves prizor opazoval. Vilder je seveda vso nakano spregledal, ter je Hercigonjevi odklonil kakršno koli denarno pomoč, ko je prišla k njemu na stanovanje.

Toda Klobučarić še ni odnehal: sestavil je s Hercigonjino materjo zapisnik, v katerem je ona izjavila, da je Vilder Schaeferja in Hercigonjo nagovarjal k atentatu ter da je njej na ulici obljubil denar, če ga ne izda. Izjavila je nadalje, da je imel Vilder zveze tudi z Jakšičem, toda ta se je opametoval ter je na zasliševanju zanikal, da bi imel kakršnekoli zveze z Vilderjem, ali Bertičem ter dodal, da sta atentat zasnovala sama s Schaeferjem, brez nagovarjanja Vilderja ali Bertiča.

Klobučarevićeva intriga je torej propadla in policija ni niti poskušala da bi tako nezanesljiv material predložila državnemu tožilcu. Toda Klobučarić še ni odnehal ter je proti Vilderju zasnoval nove, še nevarnejše intrige, tekmo, kateri je Vilder zašel tudi v smrtno nevarnost.

Bertić pa je bil mobiliziran ter kot poročnik hrvatskih domobrančev postavljen za poveljnika železniške postaje v Sremski Mitrovici, z nalogo da brani ta oddelek proge. Ko je prišlo do srbskega napada, je bil Bertić na povelje "od zgoraj" odstranjen kot nezanesljiv, češ da bi lahko pomagal srbski vojski. V vojaških arhivih je bil označen kot pristaš srbsko-hrvatskega edinstva in kot tak "politično sumljiv".

V začetku ofenzive so Srbi s topovi streljali na progo pri Mitrovici ter jo na nekaj mestih poškodovali. Takoj po napadu je iz Brčka prišel madjarski major Barta, ki je Bertiča aretiral, češ da je on Srbotom signaliziral in s tem povzročil napad. Bertič je bil odpeljan v zapore zagrebškega sodišča, po petih mesecih pa je bil izpuščen zaradi pomanjkanja dokazov. Bil je degradiran na položaj navadnega vojaka, kar mu je prineslo nove nevšečnosti s strani vojaških oblasti, ki so ga, kot pristaša hrvatsko-srbskega edinstva, smatrale za politično sumljivega, poleg tega je deloval še v tako izpostavljenem kraju, kot je bil Zemun.

Bo še.

PISMA UREDNIKU

Gospod urednik! K mojemu zadnjemu pismu v KT 293.ste pripomnili, da sem napačno razumel u-

vodnik, ker ste vi pisali o "političnem konceptu jugoslovanske emigracije" ne pa o "alternativi". Ali bi mi razložili razliko? Emigrantski koncept menda ne more biti drugega kot alternativni koncept ali program oziroma alternativa k programu komunistov. Na to in nič drugega so tudi mislili udeleženci stanstedskega sestanka, ko so govorili o "demokratski alternativni". Podtikanje bi bilo, če bi kdo razlagal, da hoče skupina, ki se je sestala, biti alternativna vlada, da si mora seveda resen človek, ki govori o alternativnem konceptu, biti pripravljen prevzeti odgovornost za njegovo izvedbo. - Prijatelj Farkaš je napisal, da je vsebina stanstedskega načrta očitno rezultat nezaupanja, mržnje in strahu med Hrvati in Srbi. Seveda je in ravno zato je realistična, saj menda nihče ne bo trdil, da vlada med Srbi in Hrvati zaupanje in zgolj ljubezen. Slabo "psihološko ozračje" nedvomno ne bomo odpravili, če bomo tiščali glavo v pesek, se oklepali starih unitarističnih receptov in zmerjali tiste, ki hočejo postaviti odnose med Hrvati in Srbi na zdravo osnovo dogovora med večino Hrvatov in večino Srbov, z "nedemokracijo". Nobeno "najbolj zločinsko posploševanje" ni, če kdo reče, da je demokratski izbrana večina Srbov v parlamentu vsilila vidovdansko ustavo demokratski izvoljeni večini Hrvatov in Slovencev. To je bil začetek vsega zla, ki ga je seveda Aleksandrova diktatura osnovana na unitarizmu in centralizmu ob podpori vojske, v kateri so dominirali Srbi, samo poslabšala. Kadar govorimo o samodločbi, se ne izražamo ne za Jugoslavijo, ne proti njej, ampak samo pravimo, da mora Jugoslavija temeljiti na svobodnem pristanku večine vsakega jugoslovanskega naroda, ne da bi to moral biti ravno plebiscit. - Ni mi čisto jasno, zakaj je Poruka 1.1950. postavila reševanje vprašanja jugoslovanskih narodov na demokratičnejše osnove, ker je prepustila narodom svobodne Jugoslavije, da sami odločijo o svoji usodi. V uvodu vendar pravi stanstedski načrt natančno isto. Toda vsakdo ve, da politike ne delajo narodi ali volivci sami, temveč da lahko izbirajo samo med alternativnimi predlogi. Tak predlog so sestavili na sestanku v Stanstedu in ga dali v razpravo. Očitno mislijo, da bi bilo na temelju takega načrta, pridobiti večino vseh jugoslovanskih narodov za to, da ostanejo v skupni politični organizaciji. Nihče ni trdil, da je skupina v Londonu reprezentativna, in to tudi ni važno. Važno je, ali

je predlog dober ali slab in ali je še kak drug predlog, oziroma, kako bi bilo treba tak predlog spremeniti. Nikak odgovor ni spodtikanje ob stvari, ki jih stanstedski sporazum ni skušal in ni mogel skušati reševati. - Posebni dopisnik iz Trsta rešuje vprašanje s tem, da ponavlja komunistične fraze. Fraze, da "nam ni več treba samoodločbe, ker smo se te samoodločbe že poslužili", sem se naposlušal do onemoglosti iz ust komunistov, potem ko so takoj po vojni pobili kakih 300.000 ljudi in jih imeli približno toliko po zaporih. Nesreča je ravno v tem, da danes revolucijo lahko naredi neznatna manjšina in se neznatna manjšina s silo lahko ohrani tudi na oblasti. Če smo se samoodločbe že poslužili, je torej večina vsakega jugoslovanskega naroda pristala na današnjo ustavo in popolnoma svobodno izvolila današnjo vlado. Potem seveda res nima emigracija kaj početi, ker je doma popolna svoboda. - Posebni dopisnik nato razpravlja o razvojni in revolucionarni poti. Tega vprašanja se stanstedski sporazum sploh ni dotaknil. Cilj in pot do cilja sta dve stvari. Kar dopisnik pravi, je, da sploh ne smemo biti več za demokracijo bodisi za posameznike bodisi za jugoslovanske narode (kajti samoodločba ni nič drugega kot demokracija za narode), ker še ne vemo, kako se bomo znebili komunistične klike. Naj mi oprostite, toda tak "realist" jaz nisem, da bi verjel, da bodo komunisti s svojimi zmedenimi marksističnimi teorijami vladali v Jugoslaviji ali kje drugod večno. - Zakaj je posebnega dopisnika tako zbudila omemba "poraznih rezultatov". Komunisti neprestano tvezijo o "krizah" v demokratskih državah, ki imajo danes najvišji življenjski standard, kar ga je kdaj bilo na svetu, medtem ko drugi loncu ne bi več smeli reči loncu, kadar gre za komuniste. Kaj je drugega kot porazno, da povprečna plača v Jugoslaviji danes ni nič večja kot je bila pred vojno? Dejstvo, da so vsi jugoslovanski časopisi polni gospodarske kritike, je samo potrdilo, da je marsikaj narobe. Vsa gospodarska kritika pa ne bo nič pomagala, dokler se ne bo lotila vzroka vseh polomij $\frac{1}{2}$ marksističnih teorij samih. Tega pa seveda ne more storiti, ker bi potem ne bilo več opravičila za komunistični totalitarizem. - Tipično za dopisnika odn. njegove informatorje je, da je za njega "edina alternativa ekvivalentna obstoječi Jugoslaviji" ideja samostojne hrvaške države. Zakaj imajo po njegovem monopol na "ideološke alternative" ekstremiti? Zakaj naj bi bilo popolnoma nemogoče postaviti ideološko komunistični Jugoslaviji nasproti demokratično Jugoslavijo? Seveda je potem tudi treba povedati, kako bi bilo svobodno urediti odnose med jugoslovanskimi narodi. Ker so ti odnosi zapleteni, bo seveda tudi ustava zapletena in tako raj za odvetnike. Toda raj za advokate so tudi ameriška, švicarska, nemška. Ker pravo ureja odnose med ljudmi in narodi, brez prava ni mogoče shajati. Alternativa je samovolja in nasilje.

Doslej smo iz KT zvedeli, da se "doma" ne zanimajo ne za človeške pravice, t.j. demokracijo, ne za federalizem, t.j. svobodni dogovor med jugoslovanskimi narodi. Ali bi nam sedaj kdo v KT še povedal, za kaj se "doma" sploh še zanimajo. L.SIRC.

/ Se vedno vztrajamo: v septemberskem uvodniku "Tito gre v Washington" nismo pisali o alternativni ampak, da se emigracija doslej še ni izkazala niti z enim dobrim političnim konceptom, ki bi ga State Department vsaj resno hotel in mogel proučiti, in da bo do zato morebitni protesti ob dvanajsti uri kot bob ob steno - ker da bo Tito kljub temu prišel v Ameriko. Poudarili smo, da je bila naša misel vzeta iz konteksta, ker nismo razpravljali o politični alternativni Titu ampak smo ob Titovem napovedanem obisku mislili na odnose med Združenimi državami in Jugoslavijo. To pa spada pod pojem "političnega koncepta", a nikakor ne nujno pod pojem "alternative", s katero ta koncept tudi ni nujno vezan. Če že ne emigracija pa prav gotovo izseljenci, ameriški državljani, lahko vplivajo na ameriško politiko. A če političnega koncepta v vprašanju odnosov med ZDA in Jugoslavijo nimajo, vplivati ne morejo. Gesla kot "Doli z morilcem Titom", State Department prav gotovo ne bo jemal kot dober političen koncept. - Na ostalo bodo **lahko odgovorili** avtorji. O sami stanstedski deklaraciji pa razpravljamo v enem od uvodnikov. Ur. KT./

MANJVREDNOST: G. urednik! Všeč mi je, da KT razpravlja o raznih vprašanjih, ki se tičejo slovenskega človeka. Toda zakaj še nihče ni načel vprašanja "Zakaj imajo Slovenci občutek majhnosti in manjvrednosti?" Ali se naj res smatramo za tako majhen narod kot npr. Bretonci, Estonci, Litvanci, Albanci, Madžari itd, ki stoje osamljeni in izolirani brez vsake plemenske, krvne in jezikovne zveze z ostalimi narodi? Zakaj se ne moremo znebiti od stare germanizatorske Avstrije vtepenega občutka manjvrednosti, le zato, ker kot Tirolci, Avstrijci ali Bavarci ne pripadamo naduti nemški rasi? Zakaj v tujini Slovenci zapostavljajo svoj materinski jezik in govore med seboj in z lastnimi otroki v tujem jeziku, katerega niti dobro ne obvladajo? Kaj misli o sodi o tem današnja mlajša generacija? Moj stara slovansko orientirana in narodno zavedna generacija tega prismojnega občutka majhnosti in manjvrednosti ne pozna!

Dr. V.K.

(Ostala pisma pridejo na vrsto drugič. Ur. KT.)

OD MESECA DO MESECA

ŽALOVANJE

V Jugoslaviji je bilo okrog osmih zvečer, ko je predsednik Kennedy umrl v Dallasu. Eno uro kasneje sta novico objavila jugoslovanski radio in televizija ter nadaljevala program z resno glasbo. Časopisi, ki izidejo pozno zvečer za naslednji dan, so na hitro spremenili naslovne strani. Zgodnje izdaje so bile razgrabljene na ulicah. Tito je takrat gostil Gheorghia-Deja z rumunsko delegacijo, a je še istega večera telefomiral svoje sožalje Ericu Kocherju, odpravniku poslov ameriškega veleposlaništva. Tudi Dej je izrazil sožalje po telefonu. Tito je poslal sožalne brzojavke ge. Kennedy in novemu predsedniku Johnsonu. Nekaj minut po polnoči je Tito preko radia izjavil, da je smrt predsednika Kennedyja globoko pretresla njega in vse ljudstvo. Komaj pred kratkim se je s pokojnim prisrčno pogovarjal in se neposredno prepričal, da se je Kennedy zavedal potrebe miru in mirnega reševanja mednarodnih vprašanj. Kennedy je na Tita napravil močan vtis kot človek in državnik, ki je razumel dogajanja v svetu in se prizadeval za izboljšanje mednarodnih odnošajev, pri čemer je uspeval. S Kennedyjem je ameriško ljudstvo izgubilo velikega moža, svet pa pobornika miru, ki je pokazal, da je bil prijatelj jugoslovanskih narodov.

Zvezni izvršni svet je proglasil žalovanje za 23. november. Zastave so višele na pol droga. Odpovedali so zabavne in športne prireditve in zabavne programe na radiu in televiziji. Za tisti dan so tudi odpovedali program rumunskega obiska.

AVNOJ

Dvajsetletnico drugega zasedanja AVNOJa v Jajcu so praznovali v Beogradu z akademijo na predvečer, 28. novembra, kateri so prisostvovali vsi, ki kaj štejejo, od Tito navzdol. Na prireditvi so ob glasbi in petju recitirali besedilo Os karja Daviča "Vse za človeka", ki je patetično popisovalo partizanske borbe in pohode, pri katerih so partizanom "noge segale do ušes." Naslednjega dne se je sestala Zvezna skupščina na skupni seji z Zveznim odborom SZDLJ in je poslušala govor Mijalka Todorovića o borbah in dosežkih revolucije. Sejo je pozdravil tudi Gheorghiu-Dej, ki je v kratkem govoru poudarjal prijateljstvo in skupne poglede Rumunije in Jugoslavije.

RUMUNI

Po obisku rumunske vladne delegacije z Gheorghijem-Dejom od 22. do 30. novembra so v Beogradu izdali skupno izjavo, ki ugotavlja, da sta Tito in Dej podpisala sporazum o izgradnji hidroelektričnega in plovnega sistema na Donavi v Železnih vratih (Djerdapu). Rumunska in jugoslovanska delegacija sta dognali, da se odnošaji med obema državama razvijajo uspešno v duhu tradicionalnega prijateljstva. Vzpostavili bosta skupni odbor za ekonomsko sodelovanje, da bi pospešili trgovino in tehnično sodelovanje med podjetji obeh dežel. Pogledi o osnovnih mednarodnih vprašanjih so enaki ali slični. Delegaciji sta pozdravili sporazum o prepovedi jedrskih poskusov in sta priporočili nadaljne korake sporazumevanja. Posebno pomembne se jima zdijo brezatomske cone v svetu. Prizadevali se bosta za tako cono na Balkanu. Delegaciji sta se pogovarjali tudi o mednarodnem delavskem gibanju (t.j. sporu s Kitajci) in sta poudarili potrebo naporov, da bi ojačili edinost tega gibanja in edinost vseh socialističnih in naprednih sil na enakopravni osnovi. Ker vsaka socialistična dežela po svoje prispeva k socialističnemu razvoju, so odkrite in prijateljske izmenjave mnenj potrebne in koristne. V izjavi je končno zapisano, da je bil Tito povabljen na obisk v Rumunijo, in da je on povabilo sprejel.

*****

Gradnja hidroelektričnega in plovnega sistema pri Sipu v Železnih vratih bo stala 400 milijonov dolarjev in naj bi bila končana v letih 1964-67. Jugoslavija in Rumunija bosta prispevali 300 milijonov dolarjev, ostalo pa druge podonavske dežele, ki bodo pridobile z izgradnjo plovnega sistema. Donava bo zajezena z 1.2 km dolgim jezom, ki bo 54 m visok in 30 m širok. Jezero za jezom bo 20 km dolgo, zelo globoko in 2 km široko. Na obeh obalah bo poplavljenih več krajev. Na vsaki strani jezov bosta plovna kanala in po ena hidrocentrala, katerih vsaka bo imela 6 generatorjev in ki bosta proizvajali čez 10 milijard KWH na leto. Preko jezov bosta speljani tudi cesta in železnica.

Predsednik Izvršnega sveta Hrvaške Mika Špiljak je 3. decembra spustil v o brat kemično tovarno OKI v Zagrebu. Eric Kocher, odpravnik poslov ameriške ambasade, in predstavniki tujih podjetij, ki so sodelovala pri gradnji so tudi prisostvovali svečani otvoritvi. Tovarna je stala 42 milijarde dinarjev od katerih je ameriška agencija za ekonomske razvoj prispevala 23 milijarde dinarjev, 6.5 milijarde dinarjev sta prispevali dve angleški podjetji, a ostalo je prišlo iz jug. investicijskega fonda. Tovarna, ki bo kot osnovni surovini rabila plin in surovi bencin, bo proizvajala politilen, polistirel, fenol in aceton in kakih 25.000 ton ostalih proizvodov. Pričakujejo, da bo vrednost proizvodnje že v prvem letu dosegla 18 milijard dinarjev.

Predsednik sveta petorice okrožnega sodišča v Ljubljani Milan Jesenko je 9. novembra izrekel sodbe bivšim voditeljem ljubljanskega FILMSERVISa, ki so bili obtoženi zlorabe službenega položaja v njihovo lastno korist, kršenje deviznih predpisov, sprejemanja podkupnine, poneverb itd. Bivši generalni direktor Dušan Rink je bil obsojen na 2 leti in 8 mesecev zapora in povračilo 1.390.000 dinarjev. Bivši komercialni direktor Tomaž Kukovec je bil obsojen na 2 leti in 8 mesecev zapora in povračilo 380.000 din in bivši direktor produkcije Vinko Verše pa na eno leto in 2 meseca zapora in povračilo 340.000 din. Glavnemu obtoženemu Tomažu Kukovcu niso mogli dokazati, da je dobil od enega tujih partnerjev 850.000 din, ker ta denar ni bil nikjer voisan.

Statistični letnik, ki je prinesel podatke za leto 1961, je med drugim navajal tudi sledeče podatke o jugoslovanskih podjetjih:

Število podjetij po republikah		Starost opreme: sedanja vrednost v % nabavne cene		Društveni proizvod na 1 zaposlenega v tisočih din kot % jugosl. povprečja	
Srbija	1024	Črna gora	86.7	Slovenija	1.476 118
Hrvaška	720	Makedonija	77	Hrvaška	1.313 105
Slovenija	467	BiH	69	Črna gora	1.245 99
BiH	296	Srbija	66.1	Srbija	1.168 94
Makedonija	207	Hrvaška	58.5	BiH	1.144 92
Črna gora	73	Slovenija	55.3	Makedonija	pod 1.000.000 dinarjev.

1012 tovarn zaposluje do 120 delavcev.	607 " " 120 - 250 "	505 " " 250 - 500 "	573 " " 500 - 2000 "	90 " " nad 2000 "

Jesenice, Trbovlje in Hrastnik so slovenski kraji z najbolj onesnaženim zrakom. Vse pa poseka Bor v Srbiji, kjer so žvepleni plini uničili vse zelenje 17 km v dolžino in 8 km na široko.

Število zaposlenih v družbenem sektorju je v Jugoslaviji sedaj 3.5 milijonov. Povprečna plača delavcev in nameščencev je 27.000 din na mesec. Nominalne plače delavcev in nameščencev v industriji so se dvignile za skoraj 5 tisoč din ali 17%. Resnične pa 1.1%, t. j. toliko kot produktivnost. Do 20.000 din na mesec zasluži sedaj 28.5% vseh zaposlenih (lani 44.6%), od 20.000 do 30.000 din 36.7% (33%) in od 30.000 do 40.000 18.7% (lani 13.1%).

Za dan republike, 29. novembra, so v Sloveniji odprli no betonski most čez Dravo v Mariboru, ki je preko 300 metrov dolg in 22 metrov širok. V Idriji so dobili lesno tovarno, v Ravnah srednjo progno nove valjavnice jekla, v tovarni aluminija in glinice v Kidričevem (Strnišče pri Ptujju) pa nov obrat, ki bo podvojil proizvodnjo. Poleg tega so dobili nove objekte tudi Trbovlje, Rogaška Slatina, Ajdovščina in Jesenice. Rogaška Slatina je bila povezana s asfaltno cesto do Celja.

V prvih devetih mesecih letos so ju goslovanske poljedeljske organizacije odkupile okrog 80.000 ha privatne zemlje. Pričakujejo, da bo ta odkup dosegel do konca leta 100.000 ha, ali dvakrat več kot lani. S tem pa niti ne bo do izčrpani vsi fondi namenjeni v ta namen. Za prihodnje leto računajo, da bo odkupljene od 100 do 150 tisoč ha zemlje.

Izvoz iz Slovenije je v prvih devetih mesecih 1963 dosegel vrednost skoraj 28 milijard dinarjev, ali 26.6% več kot lani v isti dobi. Pričakujejo, da bo izvoz do konca leta dosegel vrednost 39 milijard dinarjev. TOMOS iz Kopače je izvozil nadaljnjih 1000 mopedov v Kambodžo, nekaj pa tudi v Siam.

IVAN STANIČ